

Arbeidsnotater

S T A T I S T I S K S E N T R A L B Y R Å

Dronningensgt. 16, Oslo-Dep., Oslo 1. Tlf. 41 38 20

IO 76/7

1. mars 1976

NOTATER OM SKJULT ARBEIDSLØSHET

av

Olav Ljones¹⁾

INNHold

	Side
1. Hva er skjult ledighet?	1
2. Måleproblemer	5
2.1. Modellbetraktninger	6
2.1.1. Tidsserieanalyser	6
2.1.2. Tverrsnittsanalyser	8
2.2. Intervjumetoden	11

1) Jeg har hatt stor nytte av diskusjoner med Olav Vannebo i forbindelse med dette notatet.

1. Hva er skjult ledighet?

Det finnes flere grunner for å interessere seg for det som kalles "skjult arbeidsledighet". Jeg skal i dette notatet presentere noen synspunkter før jeg drøfter enkelte angrepsmåter som kan nyttes når en skal definere og måle den skjulte ledighet. Det vil framgå at hver av måle-metodene impliserer forskjellige definisjoner av skjult ledighet. (I notatet brukes betegnelsen "skjult ledighet" på et fenomen som ellers blir omtalt under flere andre betegnelser som mulige arbeidssøkere, potensiell arbeidskraft eller arbeidskraftreserver.)

Enkelte befolkningsgrupper har relativt lav yrkesdeltaking, det gjelder yngre og eldre, og i aldersklassene fra 20 til 66 år gjelder det kvinner og spesielt gifte kvinner. Ser en på den målte arbeidsløshetsprosent til kvinner er den omtrent som for menn, i noen perioder er den lavere og andre perioder høyere. I Norge har det stort sett vært en svært lav arbeidsløshetsprosent for kvinner kombinert med en lav yrkesdeltaking. Det er imidlertid ganske mange som ikke vil akseptere den målte arbeidsløshet som noe godt uttrykk for det noen vil kalle "den virkelige arbeidsløshet" for kvinner. Det kan hevdes at det er svært mange kvinner som ikke er i inntektsgivende arbeid, og som ønsker å ta arbeid, men som ikke søker slikt da de regner det som svært vanskelig å få arbeid. Når disse ikke søker blir de ikke regnet med blant de målte arbeidsløse, hverken blant de registrerte ledige ved arbeidskontorene eller blant AKU's begrep "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt". Skjult ledighet kan selvfølgelig også finnes i andre grupper enn blant kvinner, for eksempel uføre, ungdom, eldre og eventuelle andre persongrupper med liten yrkesdeltaking. I dette notatet vil imidlertid kvinnene ofte bli benyttet som eksempel, blant annet fordi det er en stor gruppe med lav yrkesdeltaking. [Et annet men muligens beslektet problem er om det finnes grupper som føler at "de ikke ønsker å arbeide men som må arbeide".]

I Norge er det en spredt bosetting, noe som medfører mange og små lokale arbeidsmarkeder. Antall arbeidsplasser kan være lite samtidig som det er en ensidig næringsfordeling i mange områder. Slike steder kan det være at enkelte i og for seg ønsker arbeid (ut fra inntektsforhold, familieforhold etc.), men anser mulighetene for å få arbeid som så små at de ikke i det hele tatt søker. Arbeidsmarkedet kan være så lite og oversiktlig at de ikke anser det nyttig i det hele tatt å bruke ressurser på å søke. Hvis

en har utdanning eller yrkeserfaring og en ønsker en jobb som gir muligheter for å nyttiggjøre seg utdanningen eller erfaringen vil jobbtilbudene kunne være spesielt snevre.

Jeg har her tatt utgangspunkt i de mange små del-arbeidsmarkeder i Norge med snevert, lite og oversiktlig arbeidsplasstilbud (næringsliv). Jeg ser på en måte bort i fra den geografiske mobilitet. Denne vil selvfølgelig kunne kompensere for slike regionale forskjeller i mulighetene for å få arbeid. Hvis en imidlertid ser på gruppen gifte kvinner vil den selvstendige mobilitet være begrenset. Familiens bosted vil bestemmes ut fra hensyn også til andre familiemedlemmers yrkestilpassing. Realitetene er vel ofte at mannens yrkestilpassing teller svært tungt ved spørsmål om flytting/ikke flytting og eventuelt valg av tilflyttingssted. (Mannens forventede markedslønn vil ofte være høyere enn kvinnens.) Det er ikke alltid så lett å finne et bosted som gir varierte yrkesmuligheter for begge parter, bortsett da fra områdene rundt de større tettsteder.

Det er relativt lite som er skrevet om dette med skjult ledighet i Norge. I kapittel 7. Arbeid for alle i St.meld. nr. 50 (74-75) (Naturressurser og økonomisk utvikling) sies det imidlertid en del om den regionale variasjon.

7.1.2. Hele perioden etter den andre verdenskrigen har vært preget av høy sysselsetting. Blant grupper som hittil ikke har vært registrert som ledige, er det imidlertid **s t e r k e ø n s k e r o m å f å s t ø r r e m u l i g h e t e r t i l i n n t e k t s - g i v e n d e a r b e i d**. Det foreligger ikke noen samlet dokumentasjon av dette, men de store geografiske variasjoner i yrkesdeltakingen, med lavest yrkesaktivitet i fylker med ensidig og svakt utbygget næringsliv, tyder på at mange har et sterkt begrenset arbeidstilbud. Mange er også undersysselsatte ved at arbeidet ikke gir full helårssysselsetting. Dette registreres ikke alltid som arbeidsløshet.

Om gruppen kvinner sies det.

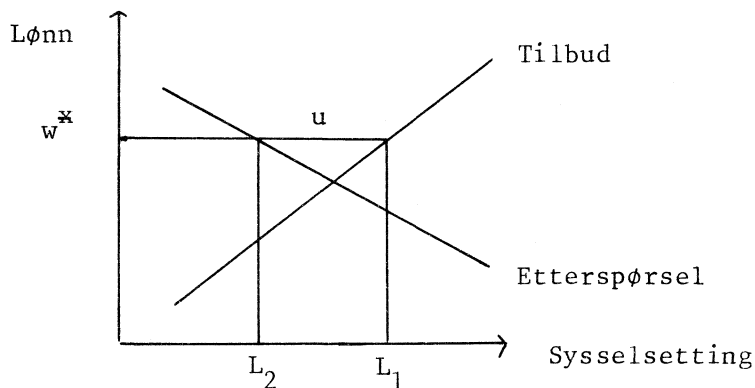
7.4.3. Mangel på tilfredsstillende arbeidsplasser gjør at et stort antall kvinner **i k k e h a r p r a k t i s k e m u l i g h e t e r t i l y r k e s d e l t a k i n g**. De registrerer seg derfor ikke som arbeidssøkere selv om de ønsker arbeid utenfor hjemmet. Det er grunn til å tro at hvis mulighetene hadde ligget bedre til rette ville antallet arbeidssøkende kvinner være langt flere enn de 14 000 som ble anslått gjennom Arbeidskraftundersøkelsene i 1974.

Det er klart at visse sider ved den skjulte ledighet er et regionalt problem (for utkantstrøk). Problemet har imidlertid også andre sider, utover dette med at etterspørselen etter arbeidskraft er ensidig.

Det hevdes for eksempel at mange kvinner i dag ønsker arbeid men ikke kan ta på grunn av at de har mindreårige barn som de ikke får andre til å passe. Det er ikke dermed nødvendigvis bare arbeidsmarkedsforhold som holder kvinner vekk fra å søke, men også det en kan kalle familiehindringer. En kunne eventuelt kalle det sosiale hindringer.

Mange vil kanskje ha motforestillinger mot å inkludere denne siste gruppe blant de skjult arbeidsløse. Begrepet er imidlertid ikke presist definert og i et eventuelt arbeid med å utarbeide en definisjon av begrepet må en ta stilling til om en vil skille mellom arbeidsmarkedshindringer og sosiale hindringer.

Ut fra økonomiske modeller for tilbudet av arbeidet, er det vanskelig å definere begrepet skjult ledighet. Med tilbud av arbeid forstår en summen av de arbeidsmengder innbyggerne ønsker å utføre i en bestemt periode. Arbeidsløshet vil kunne defineres som forskjell mellom etterspørsel og tilbud.

Figur 1. Etterspørsel og tilbud av arbeidskraft

Skjult ledighet kan muligens oppfattes som størrelsen på forskjellen mellom observert ledighet og ledigheten hvis forventet markedslønn hadde vært høyere (dvs. arbeidsmarkedet bedre). Hvis en får alle sine krav eller ønsker angående jobben tilfredsstilt, vil vel alle kunne ønske å arbeide. Hvis "ønsket om arbeid" er rene drømmer eller ønsketenking vil vel de fleste synes det har lite for seg å forsøke å måle dette.

Et forsøk på presisering kan imidlertid være at tilbudet i figur 1 representerer "Hvor mange som vil arbeide under forskjellige lønnsbetingelser gitt at alle fikk jobb". Til lønnsatsen w^* vil tilbudet være L_1 og etterspørselen bare være L_2 . Hvis folk vet dette vil ikke alle L_1 søke arbeid. Den observerte ledighet vil ligge mellom $(L_1 - L_2)$. Dette er høyst upresist og det gjenstår for eksempel å diskutere eventuelle likevektsbetingelser innenfor denne modell.

Det er noe vanskeligere å presisere innenfor et slikt skjema hva en skal mene med skjult ledighet som grunner seg i mangel på barnepass (eller andre lignende hinder). Mulighetene for "kjøp av" barnepass vil vel når alt kommer til alt dreie seg om hvilken pris folk er villige til å betale. Det er flere variable som virker samtidig og modellen drøfter bare partielle endringer i en variabel (lønna).

Mens en i Norge har arbeidet lite med problemet skjult ledighet før i de siste årene, har en vært opptatt av dette i amerikansk arbeidsmarkedsdebatt i en del år.

Utgangspunktet var nok til dels mer makrobetont enn de betraktninger jeg har gjort med spesiell tilknytning til norske forhold. En har stilt seg spørsmålet om hvordan kortsiktige svingninger i konjunktorene, dvs. etterspørselen etter arbeidskraft påvirker arbeidsløshet og sysselsetting. Se Mincer (1966) og (1973). (En litteraturoversikt over amerikansk litteratur finnes i Monthly labor review. Mars 1973, s. 31-37.)

Før jeg ser litt mer på disse makrobetraktninger tror jeg det kan være nødvendig med en kort oversikt over begrepsapparatet som benyttes. Begrepene svarer til de anbefalinger som er gitt av ILO og er også benyttet i de norske arbeidskraftundersøkelser.

I arbeidsstyrken (Labor-force)		Ikke i arbeidsstyrken				
Sysseisatte (Employed)	Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt (Unemployed)	Per- soner i hus- arbeid hjemme m.v.	Skole- elever, studen- ter	Verne- plik- tuge	Pensjo- nister	Ar- beids- uføre Andre

I USA har en ment å kunne observere at utviklingen av arbeidsstyrken endret seg i takt med de kortsiktige konjunktursvingninger. I "dårlige tider" når arbeidsløsheten stiger vil arbeidsstyrken reduseres. (En ser da bort fra de mer langsiktige endringer dvs. økning i arbeidsstyrken.)

En kunne jo ha tenkt seg at et kortsiktig fall i etterspørselen etter arbeidskraft reduserer sysselsettingen og øker arbeidsløsheten like mye, slik at den samlede arbeidsstyrke holdes konstant. Empirisk mener en altså å kunne finne at sysselsettingen synker mer enn arbeidsløsheten stiger. Når fallet i sysselsetting ikke motsvares av en like stor økning i den observerte arbeidsløshet må dette skyldes økningen i skjult ledighet.

Fallet i sysselsettingen og/eller økningen i arbeidsløshet får folk til å tro at det er nytteløst å søke, selv om en ønsker å arbeide. Sannsynligheten for å få arbeid vurderes som liten i forhold til de ressurser en må anvende på søkingen. Skjult ledighet er altså personer som står utenfor arbeidsstyrken (labor force) og som kunne ha ønsket arbeid, men som likevel ikke søker fordi de er av den oppfatning at søkingen ikke vil komme til å gi nok utbytte. Teorien går ut på at folk gir opp å søke arbeid (etter å ha mistet en jobb eller ved første gangs søking), de blir motløse. I den amerikanske litteratur brukes begrepet "discouraged worker". Denne "discouraged worker" effekten har imidlertid også et motstykke som kalles "additional worker" effekten. Når arbeidsløsheten stiger og sysselsettingen reduseres, vil en del familieforsørgere miste arbeidet. Dette vil få følger for familieinntektene. Inntektene vil selvfølgelig reduseres, noe som vil føre til at enkelte familiemedlemmer som tidligere ikke var i arbeidsstyrken, nå vil søke å skaffe seg arbeid for å unngå for sterk reduksjon av familieinntekten. Denne effekten vil altså motvirke "discouraged worker" effekten. Det er nettoeffekten en observerer, når en ser kortsiktige endringer i arbeidsstyrken. "Added worker" effekten vil avhenge av folks formuesforhold og muligheter for annen inntekt enn arbeidsinntekt. Enkelte er av den oppfatning at den vil avta etter som den generelle levestandard øker, og kanskje særlig ved at det skjer en bedring i arbeidsløshetsstønader. "Added worker" virkningen tilsvarer på en måte det en i teorien for tilbud av arbeid kaller inntektseffekten i husholdningen. (Her skal en imidlertid være forsiktig. Inntektseffekten går på samlet tilbud, mens vi ser på fordelingen mellom husholdningsmedlemmer.) Det som imidlertid er klart er at inntekten reduseres ved at mannen blir arbeidsløs og arbeidsfordelingen i husholdningen vil endres. "Discouraged worker" effekten kan oppfattes som en substitusjonsvirkning av et fall i forventet markedslønn. Fritid blir relativt billigere og en tilbyr mindre arbeid.

2. Måleproblemer

Det finnes to hovedtyper av angrepsmåte for kartlegging av skjult ledighet.

- 1) Modellbetraktninger
- 2) Intervjumetoden

2.1. Modellbetraktninger

2.1.1. Tidsserieanalyser (En oversikt finnes i Mincer (1966) og (1973) og Gatswirth (1973).)

I et samfunn kan en skille mellom langsiktig utvikling i arbeidsstyrken og mer konjunkturmessige eller kortsiktige endringer i denne. Den langsiktige utvikling av arbeidsstyrken avhenger av flere ting. Her kan nevnes:

- 1) Befolkningsutviklingen; totalt, aldersfordeling, kjønnsfordeling, ekteskapsutvikling og barnetall.
- 2) Den langsiktige utvikling av forholdet mellom forventet lønn i markedet og ved husarbeid. Dette vil til dels avhenge av produktivitetsutvikling i ulike bransjer, og av lønnsutjænnende tiltak. Etterspørselen etter produkter fra husarbeid er selvfølgelig også av betydning. Produktivitetsøkning ved husarbeid f.eks. nye husholdmaskiner etc. kommer også inn her.
- 3) Langsiktig utvikling av folks preferanser, eller holdninger til for eksempel arbeidsfordelingen i hjemmene.

Denne langsiktige utvikling i arbeidsstyrken svarer til det en vil kalle arbeidsstyrken ved "full sysselsetting" \bar{L}_t . Ved full sysselsetting vil arbeidsløsheten \bar{U}_t være liten, men ikke null. (La meg ikke gå nærmere inn på grunnen til dette, men nøye meg med å si at det kan skyldes friksjonsledighet, noe som har sin årsak i stabile strukturforhold på arbeidsmarkedet.) Det er også en sysselsetting som svarer til dette nivå \bar{E}_t . $\bar{L}_t = \bar{U}_t + \bar{E}_t$.

Befolkningen på tidspunkt t er P_t . De observerte størrelser kaller vi

$$L_t, U_t, E_t, P_t$$

Teorien om discouraged worker effekten (når en ser bort fra additional worker virkninger) går ut på at størrelsen på arbeidsstyrken (hvor mange som faktisk vil tilby sin arbeidskraft) vil avhenge av størrelsen på den observerte ledighet, og slik at arbeidsstyrken vil avta når arbeidsløsheten øker

$$(1) \quad \frac{L_t}{P_t} = f\left(\frac{U_t}{P_t}\right) \quad \underline{f' < 0}$$

Da $L = E + U$, kan en skrive $\frac{L_t}{P_t} = f^*\left(\frac{E_t}{P_t}\right)$.

Modellen kan f.eks. spesifiseres som i (2)

$$(2) \quad \frac{L_t}{P_t} = a + b \frac{E_{t-1}}{P_{t-1}} + c (\log T)_t + e$$

En har antatt at det er et "lag" i sammenhengen. T står for tid og leddet med T er et trend ledd og e er et stokastisk restledd. (T er satt lik 101 i første kvartal 1948 og øker med 1 for hvert kvartal.) Denne form er benyttet av Simler-Tella (Review of Statistics. Febr. 1968) omtalt av Gatswirth (1973). På grunnlag av kvartalsvise data fra arbeidskraftundersøkelsene kan en estimere koeffisientene a, b og c.

Som illustrasjon av metoden gjengis beregninger hentet fra Gatswirth (1973).

Resultatene som gjengis er beregnet for befolkningen unntatt menn i alder 22-55 år (for disse gjøres det separate beregninger).

Estimeringen ga følgende resultat

$$(3) \quad \frac{L_t}{P_t} = 0,0229 + 0,608 \frac{E_{t-1}}{P_{t-1}} + 0,0773 (\log T)_t$$

(0,066) (0,092) (0,0173)

Det forutsettes (eksogent) at ved "full sysselsetting" er arbeidsløshetsprosenten konstant. $\frac{\bar{U}_t}{\bar{L}_t} = 0,01$ for alle t. Det gir $\frac{\bar{E}}{\bar{L}} = 1 - \frac{\bar{U}}{\bar{L}} = 0,99$

I situasjonen med full sysselsetting vil

$$(4) \quad \frac{\bar{E}_t}{P_t} = \frac{\bar{E}_t}{\bar{L}_t} \cdot \frac{\bar{L}_t}{P_t} = 0,99 \frac{\bar{L}_t}{P_t}$$

Størrelsen på arbeidsstyrken ved "full sysselsetting" får vi nå estimert ved å sette (4) inn i regresjonslikningen (3). En kan da finne verdien av $\frac{\bar{L}_t}{P_t}$ på tidspunkt t. Med den valgte funksjonsform og resultatene fra estimeringen blir

$$(5) \quad \frac{\bar{L}_t}{P_t} = \frac{0,0229 + 0,0773 (\log T)_t}{1 - 0,99 \cdot 0,608}$$

På tidspunkt t vil en kunne beregne likevektsverdien \bar{L}_t og observere L_t , E_t og U_t .

La TU_t være total arbeidsløshet og SU_t den skjulte ledighet.

En ser da:

$$(6) \quad TU_t = \bar{L}_t - E_t$$

eller

$$SU_t = \bar{L}_t - L_t \quad (TU_t = SU_t + U_t)$$

Et tilsvarende (eller evt. enklere) opplegg kan benyttes for de andre persongruppene.

Den samlede ledighet inkluderer både den konjunkturbestemte og den strukturelle. Hvis en ønsker å benytte dette opplegg til å gi anslag på "tapet av arbeidskraft" grunnet konjunkturtilbakeslag bør en stille opp følgende regnestykke:

$$\begin{aligned} & \text{tap av arbeidskraft} \\ & = \text{observert ledighet } (U_t) \\ & + \text{skjult ledighet } (SU_t) \\ & - \text{ledighet ved full sysselsetting } (\bar{U} = 0,01\bar{L}) \end{aligned}$$

Vi korrigerer altså "tapet av arbeidskraft" for det som skyldes langsiktige strukturelle forhold.

Resultater fra slike beregninger må tolkes med varsomhet. Det er mange svakheter ved modellen og beregningsmetoden. For eksempel er behandlingen av den langsiktige utvikling av arbeidsstyrken mangelfull. Videre er "discouraged worker" hypotesen begrunnet ut fra individ resonnerer, og en kan ikke se bort fra andre effekter som f.eks. "additional worker" hypotesen. Relasjon (1) må således antas å være en lite autonom relasjon. På den annen side er det klart at det er av interesse å analysere sammenhenger mellom konjunkturutvikling og arbeidsstyrken.

2.1.2. Tverrsnittsanalyser

Med dette vil jeg mene analyser av skjult ledighet som tar utgangspunkt i variasjonene i yrkesdeltakingen mellom ulike befolkningsgrupper på ett tidspunkt. Det som jeg særlig har i tankene er de regionale variasjonene. Et eksempel på et slikt resonnement finnes i St.meld. 50 (74-75) gjengitt her på side 2. De store geografiske variasjoner i yrkesdeltakingen tas som en indikasjon på at det eksisterer en skjult ledighet i områder med ensidig og svakt utbygd næringsliv. Et beregningsopplegg med et slikt regionalt utgangspunkt er benyttet av Eva Birkeland i et prosjekt utført for Arbeidsdirektoratet (enda ikke publisert).

I dette avsnittet skal jeg kort forsøke å skissere et mulig beregningsopplegg og senere drøfte visse sider ved dette.

La oss anta at befolkningen er delt inn i n -klasser, basert på personkjenntegn (som for eksempel alder, kjønn, ekteskadelig status etc.). Videre er landet delt inn i m -geografiske enheter (f.eks. kommuner).

På et gitt tidspunkt observeres følgende:

N_{ij} - antall personer i personklasse nr. i bosatt i kommune nr. j .

y_{ij} = yrkesprosent for persongruppe nr. i og kommune nr. j .

For hver persongruppe fastsettes en maksimal yrkesprosent y_i^* . Denne kan gis eksogent, eller den kan bestemmes ut fra de observerte yrkesprosentene.

$(1 - y_i^*)$ kan en si tilsvarende arbeidsløshetsprosenten ved full sysselsetting i avsnitt 2.1.1. Tidsserieanalyser. En praktisk måte å bestemme y_i^* på kunne være å sette den lik den største observerte verdi

$$(y_{k.}^* = \max_j y_{kj}, j=1, \dots, m).$$

Den skjulte ledighet SU innenfor denne modell kan da defineres som

$$SU = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m N_{ij} (y_i^* - y_{ij})$$

En ser klart at tolkingen av denne type skjult ledighet vil avhenge av hvordan persongruppene er definert.

La oss anta at vi har en teori for individers tilbud av arbeid som kan skrives på følgende form:

$$(1) \quad Y = f(X, B)$$

X = personkjenntegn

B = bosted

Y = tilbud av arbeid.

Vi kan tenke oss at X er en vektor av binære variable X_i , ($i=1, \dots, n$)

slik at $X_i = \begin{cases} 1 & \text{hvis personen er i personklasse } i. \\ 0 & \text{ellers.} \end{cases}$

B er tilsvarende en vektor av binære variable B_j ($j=1, \dots, m$)

$B_j = \begin{cases} 1 & \text{hvis individet bor i kommune } j. \\ 0 & \text{ellers.} \end{cases}$

Bak definisjonen av X kan det ligge flere variable, basert på teoretiske overlegninger om hva som påvirker tilbudet. Av slike variable kan nevnes; alder, kjønn, ekteskadelig status, barnetall og utdanning. (Et eksempel på en persongruppe kan være; gifte kvinner med 2 mindreårige barn og ingen utdanning utover folkeskole.)

Definisjonen av skjult ledighet blir da for hver befolkningsgruppe differansen mellom hva tilbudet ville ha vært hvis alle hadde hatt det "gunstigste" bosted og faktisk yrkesdeltaking. Egenskaper ved modellen for skjult ledighet avhenger av om modellen (1) er en "god teori".

Det kan være flere sider ved bostedet som kan påvirke arbeidstilbudet. Det er imidlertid naturlig å forutsette at det er egenskaper ved bostedet som et arbeidsmarked som er det sentrale. Bostedsvariabelen kan kanskje oppfattes som en slags instrumentvariabel som er ment å erstatte variabler som beskriver egenskaper ved arbeidsmarkedet som for eksempel størrelse, næringsfordeling og lønninger. (Et problem som bør drøftes ved gjennomføringen av slike beregningsopplegg er bruk av kommune som enhet, da ett arbeidsmarked vil kunne omfatte flere kommuner.) Siden bostedsvariabelen er ment å reflektere arbeidsmarkedsforskjeller kan en kanskje si at en ved denne definisjon får målt skjult ledighet som har sin årsak i arbeidsmarkedshindringer. Det kan imidlertid være grunn til å understreke at disse såkalte "arbeidsmarkedshindringer" til en viss grad er fundamentale deler av vårt samfunnssystem. De vil for eksempel ha sin årsak i spredt bosetting og den regionale næringsfordeling. Det er høyst urealistisk å tenke seg raske endringer i samfunnet slik at den skjulte ledigheten forsvinner.

Denne form for tverrsnittsanalyse kan antagelig også benyttes til skjult ledighet som har andre årsaker enn det en kaller arbeidsmarkedshindringer. Hvis en trekker inn variasjoner i yrkesprosenter mellom persongruppene, for eksempel mellom gifte kvinner med og uten mindreårige barn, kan dette kanskje benyttes til å beregne "skjult ledighet på grunn av mangel på barnepass". Listen over faktorer som en kan angi som grunn for skjult ledighet kan imidlertid fort bli meningsløs lang. Det bør kanskje være slik at det som angis som årsak for skjult ledighet, er noe som enkeltindividene ikke selv har mulighet til å få endret på. (For eksempel mangel på akseptabel ordning for pass av barn.)

Sammenlignet med tidsseriemodellen får en ikke ved det siste beregningsopplegg tatt hensyn til konjunkturutviklingens betydning for arbeidstilbudet. Mye kan tyde på at det ville ha interesse å forsøke å kombinere de to modelltyper. Modellen vil imidlertid fort bli komplisert ved at en antagelig må trekke inn endringer i regionale arbeidsmarkeder og flyttestrømmer.

2.2. Intervjumetoden

Denne metoden går kort sagt ut på å kartlegge skjult ledighet ved å spørre folk utenfor arbeidsstyrken om de ville ha søkt arbeid hvis de hadde trodd at det var passende arbeid å få. Der hvor en har løpende arbeidskraftundersøkelser er det naturlig å knytte slike spørsmål til disse undersøkelsene. Spørsmål som skal brukes til å måle "skjult ledighet" er tatt med i arbeidskraftundersøkelsene i USA, Sverige og i Norge.

Tall offentliggjøres fra undersøkelsene både i USA og Sverige, mens en i Norge enda ikke har nok erfaring til å ville publisere tallene.

Spørsmålsformuleringene varierer mellom de ulike land.

I den norske (som nå er revidert) spør man personer utenom arbeidsstyrken som ikke forsøkte å få arbeid (og som ikke var under utdanning eller var for gamle) følgende spørsmål.

"Ville De ha forsøkt å skaffe Dem inntektsgivende arbeid dersom det hadde vært passende arbeid på eller i nærheten av bostedet".

De som svarer ja på dette spørsmål blir også stilt et spørsmål hva som er viktigste betingelse for å kunne ta arbeid.

Jeg skal ikke gå så nøye inn på svakhetene ved en slik spørsmålsekvens for kartlegging av skjult ledighet (potensiell arbeidskraft eller "discouraged worker"). Det som synes klart er at svarene på slike spørsmål om hvorfor de "ikke er i arbeid og hvorfor de ikke søker arbeid, og om de ville ha tatt arbeid hvis det var passende arbeid å få" i stor grad må basere seg på subjektive oppfatninger. Det er jo slik at det er mange faktorer som påvirker ens atferd også på arbeidsmarkedet. De ulike faktorer virker inn i hverandre og det er vanskelig å formulere spørsmål og svar som kan forklare hvorfor folk ikke søker arbeid.

Svarene kan neppe brukes som prognose på økt tilbud hvis de ytre betingelser endrer seg.

Til en viss grad må en si at svarene gir uttrykk for holdninger til det å ta arbeid blant dem som er utenfor arbeidsstyrken. Dette kan være interessant og nyttig informasjon, men en har tolkingsproblemer.

I de amerikanske arbeidskraftundersøkelsene defineres "skjult ledighet" eller "discouraged worker" som:

Personer som er utenfor arbeidsstyrken, som svarer at de ønsker arbeid (nå) og som oppgir en av følgende grunner for at de ikke arbeider.

- 1) Ikke tror det er passende arbeid på eller i nærheten av bostedet.
- 2) Har forsøkt å søke men fikk ikke noe.
- 3) Har ikke tilstrekkelig utdanning, opplæring eller erfaring.
- 4) Arbeidsgiver synes vedkommende er for gammel eller ung.
- 5) Annet personlig hinder i å finne arbeid.

Slike spørsmål har blitt stilt i mange år og en kan sammenligne disse tall med de resultater som en får fra de økonometriske (modell) beregninger. Resultatene viser for det første at de ulike økonometriske beregninger som er foretatt med ulike modellspesifikasjoner spriker sterkt. De nivå-tall som en får ut varierer meget sterkt (på et tidspunkt 1960, kunne estimatene variere fra 380 000 til 1,2 millioner). (Mincer (1973).) Sammenligner en tidsserier av modellberegninger og intervjuundersøkelser vil en finne at de viser dårlig samsvar. Det er klart at "beregnet skjult ledighet" og "målt skjult ledighet ved intervjuundersøkelser", er vensetlig forskjellige. Intervjuundersøkelsesbegrepet skiller ikke mellom langsiktige strukturendringer og konjunkturmessige endringer. Ved modellmetoden får en ikke skilt ut f.eks. de som søker arbeid fordi mannen er blitt arbeidsløs (added worker), mens en ved intervjuundersøkelser vil kunne ha denne mulighet.

Det som uten videre er klart er at begge de to målemetoder har sine svakheter. Mye av dette skyldes selvfølgelig en uklar begrepsavklaring. De personer som berøres av den skjulte ledighet er på ingen måte en homogen gruppe. De kan ha svært ulik livssituasjon og svært ulike ytre betingelser. Det kan vel være nærmest håpløst å utvikle et felles måleinstrument som egner seg til måling av skjult ledighet innenfor alle grupper.

Litteraturliste

Finansdepartementet: "Naturressurser og økonomisk utvikling." St.meld.
nr. 50 (1974-75).

Gatswirth, Joseph L (1973): "Estimating the number of 'hidden unemployed'."
Monthly Labor Review 96 (3) 17-26.

Mincer, Jacob (1966): "Labor-Force Participation and Unemployment.
A Review of Recent Evidence." Side 73 til 113 i Gordon, Robert
Aaron og Margaret S. Gordon (Eds): "Prosperity and Unemployment."
John Wiley & Sons, inc.

Mincer, Jacob (1973): "Determining who are the 'hidden unemployed'."
Monthly Labor Review 96 (3) 27-30.